

УДК 631.115.11:330.341.1

Ю. В. Золотницька,
к. е. н., Відділ ринків та продовольчої безпеки, Інститут ринків і конкуренції,
Варшавський економічний університет SGH, м. Варшава, Польща
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9278-0707>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.19.86

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СІМЕЙНОГО ФЕРМЕРСТВА: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ВИМІР

Y. Zolotnytska,
PhD in Economics, Food Safety Market Unit, Institute of Markets and Competition,
SGH Warsaw School of Economics, Poland

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE MANAGEMENT OF FAMILY FARMING DEVELOPMENT: AN INTERDISCIPLINARY PERSPECTIVE

У статті досліджено методологічні підходи до управління розвитком сімейного фермерства в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій та євроінтеграційних процесів. Обґрунтовано міждисциплінарний характер методології, що інтегрує економічні, соціальні, екологічні та інституційні аспекти. Показано, що синтез теоретичного базису (теорії аграрних трансформацій, регіонального розвитку, управління ресурсами) і коцептуального базису (сталий розвиток, кластерний підхід, інноваційне управління) формує основу комплексної моделі управління сімейним фермерством. Запропонована модель управління розвитком сімейного фермерства орієнтована на підвищення стійкості, конкурентоспроможності та соціальної згуртованості сільських громад. Встановлено, що запропоновані методологічні підходи дозволяють поєднати теорію та практику для формування ефективних управлінських рішень у сфері розвитку фермерства.

The article examines methodological approaches to managing the development of family farming within the context of contemporary socio-economic transformations and challenges. It emphasizes that family farms are a crucial component of the agrarian sector, ensuring food security, sustainable rural development, and the preservation of cultural identity. The research substantiates the interdisciplinary nature of management methodology, which integrates economic, social, ecological, and institutional dimensions. A conceptual synthesis is proposed, combining agrarian transformation theories, regional development concepts, and resource management approaches with the theoretical foundations of sustainable development, cluster-based organization, and innovative management. This integration allowed to build of a comprehensive management model for family farming, oriented toward resilience, competitiveness, ecological balance, and social cohesion of rural communities. An essential component of the proposed model is its orientation toward enhancing the competitiveness and financial resilience of family farms. The clustering of farms generates economies of scale and expands access to diversified markets. The integration of digital technologies and precision farming strengthens productivity and operational efficiency. Equally important, the social dimension emphasizes the role of family farms in fostering community cohesion and preserving rural identity, thereby shaping an adaptive and innovative management system capable of responding to contemporary challenges. The article concludes that the synthesis of theoretical

and practical perspectives provides the necessary methodological basis for improving governance mechanisms, increasing the efficiency of family farms, and strengthening their contribution to sustainable rural development in Ukraine.

Ключові слова: сімейне фермерство, методологічні підходи; сталий розвиток; інноваційне управління; кластерний підхід; регіональний розвиток.

Key words: family farming, methodological approaches; sustainable development; innovative management; cluster approach; regional development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

Сімейне фермерство є ключовим елементом аграрного сектору, що забезпечує продовольчу безпеку, розвиток сільських територій та збереження соціально-культурної ідентичності села. В умовах глобалізації та європейської інтеграції постає необхідність пошуку нових методологічних підходів до управління його розвитком. Традиційні інструменти регулювання не завжди відповідають сучасним викликам, зокрема кліматичним змінам, нестабільності ринків та військово-політичним загрозам. Актуальною проблемою є також низька конкурентоспроможність малих і середніх фермерів у порівнянні з агрохолдингами. Сімейні господарства стикаються з обмеженістю доступу до фінансування, цифрових технологій і сучасних методів управління. Водночас саме вони забезпечують сталість місцевих громад, збереження традицій і екологічно орієнтоване виробництво. У цьому контексті необхідним є міждисциплінарний підхід, що інтегрує економічні, соціальні, екологічні та інституційні аспекти розвитку фермерства. Використання комплексної методології дозволить сформулювати інноваційні управлінські рішення, спрямовані на підвищення ефективності та стійкості сімейних господарств. Питання методологічних основ управління розвитком сімейного фермерства є надзвичайно важливим як у науково-теоретичному, так і в прикладному аспектах, що визначає актуальність цього дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вивчення теоретичних та емпіричних підходів до визначення логіки пізнання системи

методології перебуває у центрі уваги багатьох зарубіжних дослідників [1; 7; 14; 17]. Значний внесок у розробку методології прийняття управлінських рішень здійснили Друкер (1973), Файоль (1916), Норс (1990) [8; 9; 18]. У свою чергу, методологічні основи управління розвитком ґрунтовно аналізувалися у працях Ромера (1994), Мідовс (2008) [20; 16], тоді як трансформаційні аспекти економічних, соціальних та екологічних систем у цьому контексті були предметом досліджень Андреуса, Притхетта та Вулкука (2017) [3].

Проблематиці розвитку фермерства присвячені численні праці як зарубіжних, так і українських вчених. У вітчизняній науковій літературі дедалі більше уваги приділяється ролі сімейних фермерських господарств як ключових суб'єктів сталого розвитку сільських територій [24; 30]. Проблеми організаційно-економічного забезпечення сімейних фермерських господарств системно досліджувались через призму державного регулювання [34], цифрової трансформації агробізнесу [25; 29], екологічної рівноваги та екологічної безпеки [27; 32], розвитку системи дорадництва [28; 33], регіонального розвитку та кластеризації [26; 31] тощо.

Виклики, які сьогодні стоять перед сімейними фермерськими господарствами, зумовлюють необхідність поєднання теоретичних та емпіричних основ управління з існуючими інституційно-правовими, організаційно-економічними, екологічними та цифровими аспектами їх функціонування. Такий підхід дозволить сформулювати цілісну модель управління, що поєднує теорію та практику й забезпечуватиме сталий розвиток сільських територій.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є обґрунтування методологічних підходів до управління розвитком сімейного фермерства на основі інтеграції економічних, соціальних, екологічних та інноваційних факторів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологія в науковому дискурсі трактується як система принципів, способів і підходів до організації та побудови дослідження, що визначає логіку пізнання й отримання нових знань [14; 7]. Вона охоплює не лише інструментарій, а й світоглядні основи, що формують рамки аналізу та дозволяють поєднувати теоретичний і емпіричний рівні дослідження [17]. Методологія відрізняється від методики тим, що виступає більш загальною та фундаментальною категорією, задаючи спрямованість наукового пошуку та принципи систематизації знань [1].

Методологія управління розглядається як сукупність концептуальних підходів, принципів та інструментів, що забезпечують формування, реалізацію й оцінку управлінських рішень у соціально-економічних системах [8]. Вона спирається на міждисциплінарні основи — від класичної теорії організації до сучасних концепцій стратегічного менеджменту, інституціоналізму й системного аналізу [9; 18].

Методологія управління розвитком становить вищий рівень методологічного забезпечення, оскільки спрямована на формування стратегій і механізмів довгострокових трансформацій у складних соціально-економічних та екологічних системах. У цьому контексті вона ґрунтується на синтезі інституційної економіки, теорії сталого розвитку [11], концепції ендогенного зростання [20] та системного підходу [16]. Особливістю методології управління розвитком є її орієнтація на досягнення збалансованості між економічною ефективністю, соціальною рівновагою та екологічною стійкістю, а також на інтеграцію ціннісних і нормативних засад у процес ухвалення рішень. Вона передбачає використання інструментів сценарного прогнозування, стратегічного планування, моніторингу та оцінювання впливів, що дозволяє забезпечувати адаптивність і результативність політики розвитку [3]. У підсумку, методологія управління розвитком може бути визначена як багаторівневий і багатовимірний каркас, що поєднує наукові теорії, управлінські технології та практики управління задля підвищен-

ня стійкості та конкурентоспроможності систем у довгостроковій перспективі.

Методологічний підхід до управління сімейним фермерством базується на поєднанні ключових наукових теорій (які визначають розвиток аграрного сектору, регіональних економік) і ресурсного менеджменту. Такий міждисциплінарний підхід дозволяє створити ефективну систему управління, що забезпечує стійкість, конкурентоспроможність і адаптивність сімейних ферм у сучасних економічних умовах.

Теорії аграрних трансформацій. Проблеми аграрних трансформацій є одними з центральних у сучасній аграрній науці. Ще К. Каутський (1899) у праці "The Agrarian Question" поставив питання про соціально-економічні наслідки модернізації аграрного сектору, окресливши відмінності між селянським та капіталістичним господарством [12]. Подальший розвиток цієї дискусії відбувся у глобальному контексті: Ф. МакМайкл (1994) [15] увів поняття "аграрної трансформації" (agrarian transformations) у зв'язку з неоліберальними реформами та роллю транснаціональних корпорацій, тоді як Г. Бернштейн (1996) [5] проаналізував адаптацію дрібних виробників у країнах, що розвиваються. Дж. Байрес (2012) наголошував на політичній зумовленості аграрних реформ і капіталізації села [6]. Водночас Ван де Плог (2008) [22] розробив концепцію "нового селянства", яка націлена на альтернативні шляхи розвитку фермерства через агроєкологію, локальні ринки та сталу зайнятість. Він критикує індустріальні моделі розвитку ("не вся модернізація веде до прогресу") та доводить, що нове селянство (у вигляді сімейних ферм) є альтернативою індустріальному агробізнесу [23].

Сукупно ці дослідження показують, що аграрне питання сьогодні виходить за межі проблеми землеволодіння, охоплюючи доступ до ринків, фінансів, технологій та глобальних продовольчих ланцюгів.

Теорія порівняльних переваг Д. Рікардо є підґрунтям для формування підходів до спеціалізації фермерських господарств [19]. М. Альтьєрі (1971) розробив концепцію сталого аграрного розвитку, що акцентує увагу на екологічній стійкості [2]. Ф. Перру і В. Кристаллер заклали основи теорій регіонального розвитку, які пояснюють просторову організацію аграрної діяльності [4; 10].

Модель центральних місць (W. Christaller, 1933) пояснює, як населені пункти організовуються навколо центрів економічної активності [10, с. 471—505]. Це важливо для визначення

Рис. 1. Синтез теорій аграрних трансформацій, регіонального розвитку та управління ресурсами

Джерело: складено автором на основі [2; 4; 5; 6; 10; 13; 15; 21; 22].

локальних ринків збуту фермерської продукції та створення логістичних систем підтримки сімейного фермерства. Концепція ендегенного розвитку (R. Stohr, 1981) підкреслює важливість внутрішніх ресурсів регіонів для їхнього економічного зростання [21]. У випадку сімейного фермерства це означає, що основою розвитку є місцеві людські ресурси, традиції ведення господарства та природно-кліматичні умови. Сучасні дослідження поглибили розуміння ресурсного підходу, стійких аграрних систем і циркулярної економіки [13].

Таким чином, методологія управління сімейним фермерством базується на синтезі наукових підходів, що охоплюють теорію аграрних трансформацій; теорії регіонального розвитку та теорії управління ресурсами. Синтез зазначених теорій формує теоретичний базис управління розвитком сімейного фермерства (рис. 1).

У сучасних умовах ефективно управління фермерськими господарствами потребує інтеграції економічних, соціальних та екологічних факторів, що забезпечить їх стійкість і конкурентоспроможність [30].

Ключовими ефектами синергії зазначених теорій в контексті управління сімейним фермерством є:

— Економічна стійкість та конкурентоспроможність — забезпечення стабільного доходу, підвищення ефективності виробництва та зміцнення позицій на внутрішніх і зовнішніх ринках.

— Екологічна рівновага та ресурсоефективність — раціональне використання природних ресурсів, впровадження відновлюваних технологій і збереження довкілля для майбутніх поколінь.

— Соціальний розвиток і згуртованість громад — створення робочих місць, підвищення рівня життя в сільських територіях та посилення ролі сімейних ферм у соціальній інтеграції.

— Інноваційність та доступ до знань — використання цифрових технологій, нових управлінських підходів та розширення можливостей для впровадження наукових і технологічних рішень.

— Економія на масштабі та розвиток кооперації — зниження транзакційних витрат, розширення ринкових можливостей через кооперативні об'єднання та формування ланцюгів доданої вартості.

Концептуальний базис методології управління сімейним фермерством, як центральний елемент, відображає фундаментальні принципи, які формують методологічну основу управління сімейними фермерськими господарствами.

Концепція сталого розвитку передбачає забезпечення економічного зростання сільського господарства з урахуванням екологічної стійкості та соціальної справедливості. У контексті сімейного фермерства це означає раціональне використання природних ресурсів, збереження біорізноманіття та підтримку соціального розвитку сільських громад.

Рис. 2. Методологічна основа моделі управління розвитком сімейного фермерства

Джерело: власні дослідження.

Кластерний підхід передбачає об'єднання сімейних фермерських господарств у групи (кластери) для спільного вирішення виробничих, маркетингових та інноваційних завдань. Це дозволяє підвищити конкурентоспроможність фермерів через обмін знаннями, спільне використання ресурсів та доступ до нових ринків.

Інноваційне управління спрямоване на впровадження нових технологій, методів ведення господарства та управлінських підходів. Для сімейного фермерства це може включати використання цифрових платформ, точного землеробства,

екологічних технологій тощо, що сприяє підвищенню продуктивності та ефективності.

Синтез теоретичного базису, що включає теорії аграрної трансформації, регіонального розвитку та управління ресурсами, з концептуальним базисом, який ґрунтується на засадах сталого розвитку, кластерного підходу та інноваційного управління, формує методологічну основу моделі управління розвитком сімейного фермерства (рис. 2).

Теорії аграрної трансформації, регіонального розвитку та управління ресурсами — за-

дають фундаментальний теоретичний базис, пояснюючи історичні та структурні зміни в аграрному секторі, просторову організацію економіки та принципи раціонального використання ресурсів. Концепції сталого розвитку, кластерного підходу та інноваційного управління — формують сучасний концептуальний базис, який визначає стратегічні пріоритети (екологічна стійкість, соціальна рівновага, інтеграція знань і технологій, мережеві ефекти кластерів). Їх синтез дозволяє побудувати комплексну модель управління розвитком сімейного фермерства, яка одночасно враховує історичну еволюцію аграрних структур, територіальну специфіку та новітні управлінські практики.

Завершальний етап моделі — ефективне управління сімейним фермерством як результат взаємодії всіх вищеописаних компонентів. Це означає створення стійкої, конкурентоспроможної та продуктивної системи сімейного фермерства, яка відповідає викликам сучасного сільського господарства.

ВИСНОВКИ

Сімейне фермерство є ключовим елементом аграрної системи, що забезпечує продовольчу безпеку та сталий розвиток сільських територій. Традиційні підходи до управління фермерством не відповідають сучасним викликам, що потребує нової методологічної основи.

Запропонована методологія управління інтегрує економічні, соціальні та екологічні фактори розвитку СФГ. Синтез концептуального та теоретичного базисів формує комплексну модель управління сімейним фермерством. До теоретичного базису належать теорії аграрних трансформацій, регіонального розвитку та ресурсного менеджменту. Концептуальний базис ґрунтується на засадах сталого розвитку, кластерного підходу та інноваційного управління. Такий підхід дозволяє поєднати економічні, соціальні та екологічні виміри розвитку фермерства.

Важливою складовою запропонованої моделі є орієнтація на підвищення конкурентоспроможності та фінансової стійкості господарств. Кластеризація фермерських господарств створює ефекти масштабу та відкриває доступ до нових ринків. Використання цифрових технологій і точного землеробства сприяє зростанню продуктивності та ефективності. Соціальна складова методології підкреслює роль сімейних ферм у згуртованості громад і збереженні ідентичності.

У результаті формується адаптивна та інноваційна система управління фермерством, здатна протидіяти сучасним викликам. Таким чи-

ном, синергія обраних теорій в контексті управління розвитком сімейного фермерства та концептуального базису методології управління забезпечує комплексність управлінських рішень і створює підґрунтя для сталого розвитку сімейних фермерських господарств.

Література:

1. Aguiar, G. (2024), "Distinguishing between Method and Methodology in Academic Research", SSRN, April 05, 2024. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4857923>.
2. Altieri, M. A. (2002), "Agroecology: The science of natural resource management for poor farmers in marginal environments", *Agriculture, Ecosystems & Environment*, 1971, pp. 1-24. URL: <https://agroecology.pbworks.com/f/NRM-final.pdf> (дата звернення 28.08.2025).
3. Andrews, M., Pritchett, L. and Woolcock, M. (2017), *Building State Capability: Evidence, Analysis, Action*. Oxford University Press, Oxford, United Kingdom, 280 p.
4. Azan, W. (2007), "Développement chez F. Perroux et performance par le changement organisationnel", *Revue Française De Gestion*, Vol. 171 (2), pp. 15—30. URL: https://ideas.repec.org/a/cai/rfglav/rfg_171_0015 (дата звернення 28.08.2025).
5. Bernstein, H. (1996), "Agrarian questions then and now", *The Journal of Peasant Studies*, Vol. 24 (1—2), pp. 22—59. DOI: <https://doi.org/10.1080/03066159608438630>.
6. Byres, T. J. (2012), "Chapter 2: The agrarian question and the peasantry", In *The Elgar Companion to Marxist Economics*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing. Retrieved Jul 20, 2025. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781781001226.00008>.
7. Creswell, J.W. and Creswell, J.D. (2017), *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*, 3rd ed. London, United Kingdom, 295 p.
8. Drucker, P. F. (1973), *Management — Tasks, Responsibilities, Practices* (new Harper business edition 1993). New York: HarperCollins (first published 1973), New York, USA, 576 p.
9. Fayol, H. (1916), *General and Industrial Management* (English edition 1949). London: Sir Isaac Pitman & Sons Ltd (first published in French in "bulletin de la société de l'industrie minière" 1916), London, UK, 142 p.
10. Fischer, K. (2011), *Central Places: The Theories of von Thünen, Christaller, and Lusch*, In *Textbook* (Chapter 20, pp. 471-505). URL: <https://repository.bilkent.edu.tr/server/api/core/bitstreams/0212ea93-036b-451c-b999-ab8b1e0549a6/content#page=469> (дата звернення 28.08.2025).

11. Iarossi, J., Miller, J., O'Connor, J. and Keil, M. (2011), "Addressing the Sustainability Challenge: Insights from Institutional Theory and Organizational Learning", SSRN Electronic Journal, 13 May 2011. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.1839802>.
12. Kautski, R. (1988), *The Agrarian Question*, This edition published 1988 by Zwan Publications 11—21 Northdown Street, London Nt 9BN, and 8 Winchester Place, MA 01890, Winchester, USA, 503 p. URL: <http://digamo.free.fr/kautsky99.pdf> (дата звернення 28.08.2025).
13. Kirchherr, J., Yang, N. N., Schulze-Spuntrup, F., Heerink, M. J. and Hartley, K. (2023), "Conceptualizing the Circular Economy (Revisited): An analysis of 221 definitions", *Resources Conservation and Recycling*, Vol 194, 107001. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2023.107001>.
14. Kuhn, T. S. (1962), *The structure of scientific revolutions*, University of Chicago Press: Chicago, USA, 250 p.
15. McMichael, P. (1994), *The Global Restructuring of Agro-Food Systems. Food Systems and Agrarian Change*. Edited by Frederick H. Buttel, Billie R. DeWalt, and Per Pinstrup-Andersen, Cornell University Press, London, UK, 33 p. URL: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781501736032_A37776273/preview-9781501736032_A37776273.pdf (дата звернення 28.08.2025).
16. Meadows, D. (2008), *Thinking in Systems: A Primer*. Earthscan, London, United Kingdom, 235 p.
17. Moses, J. W. and Knutsen, T. L. (2019), *Ways of knowing: Competing methodologies in social and political research*, Bloomsbury publishing. London, United Kingdom, 350 p.
18. North, D. C. (1990), *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 33 p.
19. Ricardo, D. (1973), *The Principles of Political Economy and Taxation*, The Economic History Review. Batoche Books, 52 Eby Street South, Kitchener, Ontario, Canada, 333 p. DOI: <https://doi.org/10.2307/2593726>.
20. Romer, P. M. (1994), "The Origins of Endogenous Growth", *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 8 (1): 3—22. DOI: <https://doi.org/10.1257/jep.8.1.3>.
21. Stohr, W. (1984), "Selective Self-Reliance and Endogenous Regional Development — Preconditions and Constraints", WU Vienna University of Economics and Business, IIR-Discussion, Papers No 19. DOI: <https://doi.org/10.57938/1e581d99-4f96-454a-b09b-365e88-cafb68>.
22. Van der Ploeg, J. D. (2008), *The New peasantries: struggles for autonomy and sustainability in an era of Empire and Globalization*, Sterling, Earthscan, ISBN 978-1-84407-558-4, London, UK, 356 p.
23. Van der Ploeg, J. D. (2014), "Peasant-driven agricultural growth and food sovereignty", *The Journal of Peasant Studies*, Vol. 41 (6), pp. 999—1030. DOI: <https://doi.org/10.1080/03066150.2013.876997>.
24. Алексєєва, О. (2021), "Сімейні фермерські господарства як фактор підвищення рівня соціально-економічного розвитку громад", *ГРААЛБ НАУКИ*, Vol. 6, с. 49—51. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.25.06.2021.004>.
25. Буюк, А. А. (2024), "Сучасні тенденції та основні теоретичні підходи до цифрової трансформації агробізнесу", *Journal of Strategic Economic Research*, Vol. 6, pp. 50—62. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2023.6.5>.
26. Герасимчук, В. (2022), "Теоретичні аспекти розвитку сільських територій в Україні: проблеми та шляхи вирішення", *Економіка та суспільство*, Vol. (45). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-88>.
27. Демченко, О. (2024), "Екологічна характеристика сільських територій України: сучасні реалії", *Економіка та суспільство*, Vol. (66). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-20>.
28. Крот, А. М. (2013), "Проблеми та перспективи фінансування дорадчої діяльності в аграрній сфері України", *Інвестиції: практика та досвід*, Vol. 7, с. 92—96. DOI: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2013/24.pdf.
29. Лобода, О. (2023), "Аналіз та переваги застосування цифрових технологій в агропродовольстві", *Таврійський науковий вісник, Серія: Економіка*, Vol. (16), с. 76—84. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.10>.
30. Лупенко, Ю.О., Малік, М.Й., Шпикуляк О.Г., Мамчур В.А., Авраменко, Ю.О., Півторак, В.С., Мамчур, А.В., Малік, А.М., Демченко, О.В. та Тарасюк, А.В. (2019), *Організаційно-економічне забезпечення розвитку сімейних фермерських господарств: монографія*. ННЦ "Інститут аграрної економіки", Київ, Україна, 212 с. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.-php/20329.pdf> (дата звернення 28.08.2025).
31. Мазний, О. та Ковбаса, О. (2024), "Аспекти формування та розвитку кластерів в галузі сільського господарства України", *Київський економічний науковий журнал*, Vol. (4), с. 150—156. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-4-21>.
32. Прокопенко, Н. І. (2024), "Сталий розвиток аграрного сектора економіки: поняття,

сутність, умови реалізації", Економіка та суспільство, Vol. 64, с. 115—122. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-115>.

33. Томілін, О. та Багаліка, Т. (2023), "Розвиток коопераційних процесів у сільському господарстві", Економіка та суспільство, Vol. 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-75>.

34. Фурман, І. та Дмитрик, В. (2024), "Державне регулювання розвитку фермерських господарств в умовах воєнного стану", Економіка та суспільство, Vol. 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-25>.

References:

1. Aguiar, G. (2024), "Distinguishing between Method and Methodology in Academic Research", SSRN, April 05. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4857923>.

2. Altieri, M. A. (2002), "Agroecology: The science of natural resource management for poor farmers in marginal environments", *Agriculture, Ecosystems & Environment*, vol. 1971, pp. 1-24, available at: <https://agroecology.pbworks.com/f/NRMfinal.pdf> (Accessed 28 August 2025).

3. Andrews, M., Pritchett, L. and Woolcock, M. (2017), *Building State Capability: Evidence, Analysis, Action*, Oxford University Press, Oxford, United Kingdom.

4. Azan, W. (2007), "D'veloppement chez F. Perroux et performance par le changement organisationnel", *Revue Francaise De Gestion*, Vol. 171 (2), pp. 15—30, available at: https://ideas.repec.org/a/cai/rfglav/rfg_171_0015 (Accessed 28 August 2025).

5. Bernstein, H. (1996), "Agrarian questions then and now", *The Journal of Peasant Studies*, Vol 24(1-2), pp. 22-59, DOI: <https://doi.org/10.1080/03066159608438630>.

6. Byres, T. J. (2012), "Chapter 2: The agrarian question and the peasantry", In *The Elgar Companion to Marxist Economics*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK, DOI: <https://doi.org/10.4337/9781781001226.00008>.

7. Creswell, J.W. and Creswell, J.D. (2017), *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*, 3rd ed., London, United Kingdom.

8. Drucker, P. F. (1973), *Management — Tasks, Responsibilities, Practices* (new Harper business edition 1993), HarperCollins (first published 1973), New York, USA.

9. Fayol, H. (1916), *General and Industrial Management* (English edition 1949), Sir Isaac Pitman & Sons Ltd (first published in French in "bulletin de la societe de l'industrie minerale" 1916), London, UK.

10. Fischer, K. (2011), *Central Places: The Theories of von Thunen, Christaller, and Lusch*, In *Textbook* (Chapter 20, pp. 471-505), available at: <https://repository.bilkent.edu.tr/server/api/core/bitstreams/0212ea93-036b-451c-b999-ab8-b1e0549a6/content#page=469> (Accessed 28 August 2025).

11. Iarossi, J., Miller, J., O'Connor, J. and Keil, M. (2011), "Addressing the Sustainability Challenge: Insights from Institutional Theory and Organizational Learning", *SSRN Electronic Journal*, 13 May, DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.1839802>.

12. Kautski, R. (1988), *The Agrarian Question*, This edition published 1988 by Zwan Publications 11—21 Northdown Street, London Nt 9BN, and 8 Winchester Place, MA 01890, Winchester, USA, available at: <http://digamo.free.fr/kautsky99.pdf> (Accessed 28 August 2025).

13. Kirchherr, J., Yang, N. N., Schulze-Spuntrup, F., Heerink, M. J. and Hartley, K. (2023), "Conceptualizing the Circular Economy (Revisited): An analysis of 221 definitions", *Resources Conservation and Recycling*, Vol 194, 107001. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2023.107001>.

14. Kuhn, T. S. (1962), *The structure of scientific revolutions*, University of Chicago Press: Chicago, USA.

15. McMichael, P. (1994), *The Global Restructuring of Agro-Food Systems*. Food Systems and Agrarian Change, Cornell University Press, London, UK, available at: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781501736032_A37776273/preview-9781-501736032_A37776273.pdf (Accessed 22 August 2025).

16. Meadows, D. (2008), *Thinking in Systems: A Primer*, Earthscan, London, United Kingdom.

17. Moses, J. W. and Knutsen, T. L. (2019), *Ways of knowing: Competing methodologies in social and political research*, Bloomsbury publishing. London, United Kingdom.

18. North, D. C. (1990), *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge University Press, Cambridge, UK, 33 p.

19. Ricardo, D. (1973), *The Principles of Political Economy and Taxation*, The Economic History Review, Batoche Books, Ontario, Canada, DOI: <https://doi.org/10.2307/2593726>.

20. Romer, P. M. (1994), "The Origins of Endogenous Growth", *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 8 (1), pp. 3—22. DOI: <https://doi.org/10.1257/jep.8.1.3>.

21. Stohr, W. (1984), "Selective Self-Reliance and Endogenous Regional Development — Preconditions and Constraints", WU Vienna University of Economics and Business, IIR-Discussion, Papers No 19, DOI: <https://doi.org/10.57938/1e581d99-4f96-454a-b09b-365e88cafb68>.

22. Van der Ploeg, J. D. (2008), *The New peasantries: struggles for autonomy and sustainability in an era of Empire and Globalization*. Sterling, Earthscan, London, UK.

23. Van der Ploeg, J. D. (2014), "Peasant-driven agricultural growth and food sovereignty", *The Journal of Peasant Studies*, Vol. 41 (6), pp. 999—1030. DOI: <https://doi.org/10.1080/03066150.2013.876997>.

24. Alekseeva, O. (2021), "Family farms as a factor in increasing the level of socio-economic development of communities", *Hraal' Nauky*, Vol. 6, pp. 49—51. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.25.06.2021.004>.

25. Buyak, L. A. (2024), "Modern trends and main theoretical approaches to the digital transformation of agribusiness", *Journal of Strategic Economic Research*, Vol. 6, pp. 50—62. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2023.6.5>.

26. Gerasymchuk, V. (2022), "Theoretical aspects of rural development in Ukraine: problems and solutions", *Ekonomika ta suspil'stvo*, Vol. (45). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-88>.

27. Demchenko, O. (2024), "Ecological characteristics of rural areas of Ukraine: modern realities", *Ekonomika ta suspil'stvo*, Vol. (66). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-20>.

28. Krot, L. M. (2013). "Problems and prospects of financing advisory activities in the agricultural sector of Ukraine", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, Vol. 7, pp. 92—96. DOI: http://www.invest-plan.com.ua/pdf/7_2013/24.pdf (Accessed 28 August 2025).

29. Loboda, O. (2023), "Analysis and benefits of the use of digital technologies in agricultural production", *Tavriys'kyi naukovyy visnyk. Seriya: Ekonomika*, Vol. (16), pp. 76-84. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.10>.

30. Lupenko, Yu. O., Malik, M. Y., Shpykulyak O. G., Mamchur V. A., Avramenko, Yu. O., Pivtorak, V. S., Mamchur, L. V., Malik, L. M., Demchenko, O. V. and Tarasyuk, A. V. (2019), *Orhanyzatsiyno-ekonomichne zabezpechennya rozvytku simeynykh fermers'kykh hospodarstv: monohrafiya* [Organizational and economic support for the development of family farms: monograph], National Research Center "Institute of Agrarian Economics", Kyiv, Ukraine, available at: <http://repository.vsau.org/getfile.php/20329.pdf> (Accessed 28 August 2025).

31. Maznyi, O. and Kovbasa, O. (2024), "Aspects of cluster formation and development in the agricultural sector of Ukraine", *Kyyivs'kyi ekonomichnyy naukovyy zhurnal*, Vol. (4), pp. 150-156. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-4-21>.

32. Prokopenko, N. I. (2024), "Sustainable development of the agricultural sector of the economy: concept, essence, conditions of implementation", *Ekonomika ta suspil'stvo*, Vol. 64, pp. 115—122. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-115>.

33. Tomilin, O. and Bagalika, T. (2023), "Development of cooperative processes in agriculture", *Ekonomika ta suspil'stvo*, Vol. 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-75>.

34. Furman, I. and Dmytryk, V. (2024), "State regulation of the development of farms under martial law", *Ekonomika ta suspil'stvo*, Vol. 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-25>.

Стаття надійшла до редакції 19.09.2025 р.

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України (Категорія «Б») з

ЕКОНОМІЧНИХ НАУК та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

(Наказ Міністерства освіти і науки України
№ 886 від 02.07.2020)

Спеціальності - 051, 071, 072, 073, 075, 076, 281, 292